

DİLEK YARIMADASI-BÜYÜK MENDERES DELTASI MİLLİ PARKI VE YÖRE EKONOMİK FAALİYETLERİ İLİŞKİSİ

The Dilek Peninsula-Büyük Menderes Delta National Park and It's relationship with the economical activities in the region)

Doç. Dr. Ünsal BEKDEMİR*
İbrahim SEZER*

Özet

Ege Bölgesi'nde Aydın ilinin Kuşadası ve Söke ilçeleri sınırları içerisinde yer alan milli park sahası, flora ve fauna açısından oldukça zengindir. Bu özelliğinden dolayı bir bölümü 1966 yılında, diğer bölümü de 1994 yılında milli park ilan edilince milli park ve yakın çevresinde yaşayan yöre halkı açısından birtakım olumlu ve olumsuz etkiler ortaya çıkmış, ancak son yıllarda turizm sektörünün(kitle turizmi ve ekoturizm) gelişmesiyle bu etkiler daha da karmaşıklaşmıştır.

İşte bu çalışmada öncelikle milli parkta sürdürülen eco-turizm faaliyetleri ile yöre halkının milli park ilan edilmesiyle yöneldiği diğer ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiler, bu ilişkilerden ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dilek Yarımadası, milli park, eco-turizm, Büyük Menderes deltası

Abstract

National park area, included in Kuşadası and Söke districts of Aydın city, is rich in flora and fauna. Due to its this feature, it was partly announced national park in 1966 and 1994. However, people in and around this national park have been affected favourably or unfavourably since then. With the increasing tourism activities in the region,(mass tourism and eco-tourism) these impacts on people in the region have become more complicated.

In this study, relations between eco-tourism activities performed in the national park and other economical activities that people began to realise after the area became a national park, and problems created by these relationships and their solution proposals were evaluated.

Key words: Dilek Peninsula, National park, Eco-tourism, Büyük Menderes Delta

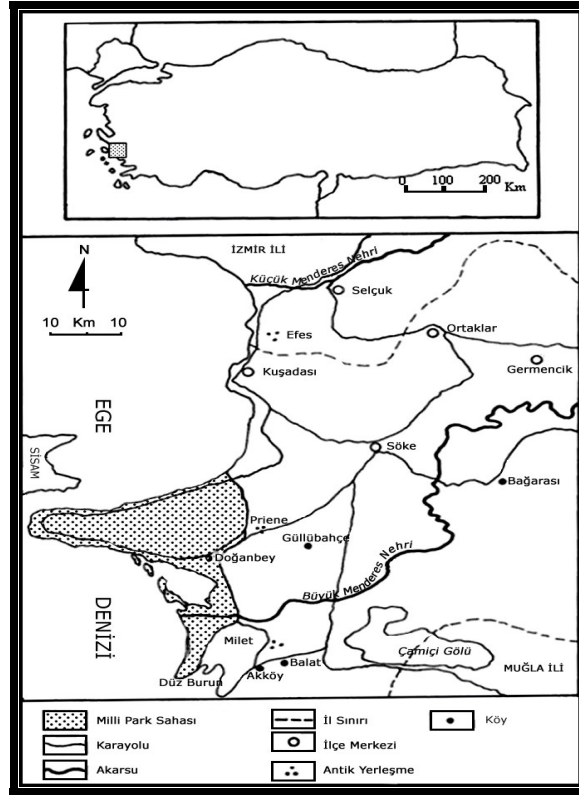
* Atatürk Üniversitesi KKEF Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı

* Pasinler Anadolu Lisesi Coğrafya Öğretmeni

Giriş

İnceleme sahası olarak ele aldığımız milli park, Ege Bölgesi'nin Asıl Ege Bölümü'nde Aydın ilinin Kuşadası ve Söke ilçelerinin sınırları içerisinde yer alır (Şekil 1).

Milli park sahası iki kısımdan oluşmaktadır. İlki 1966 yılında milli park olarak kabul edilen 10 895 hektarlık bir alana sahip olan Dilek yarımadası, ikincisi ise 1994 yılında milli park kapsamına dahil edilen 16 690 hektarlık bir alana sahip olan Büyük Menderes Deltası'dır. Dolayısıyla milli parkın toplam alanı 27 675 hektardır.

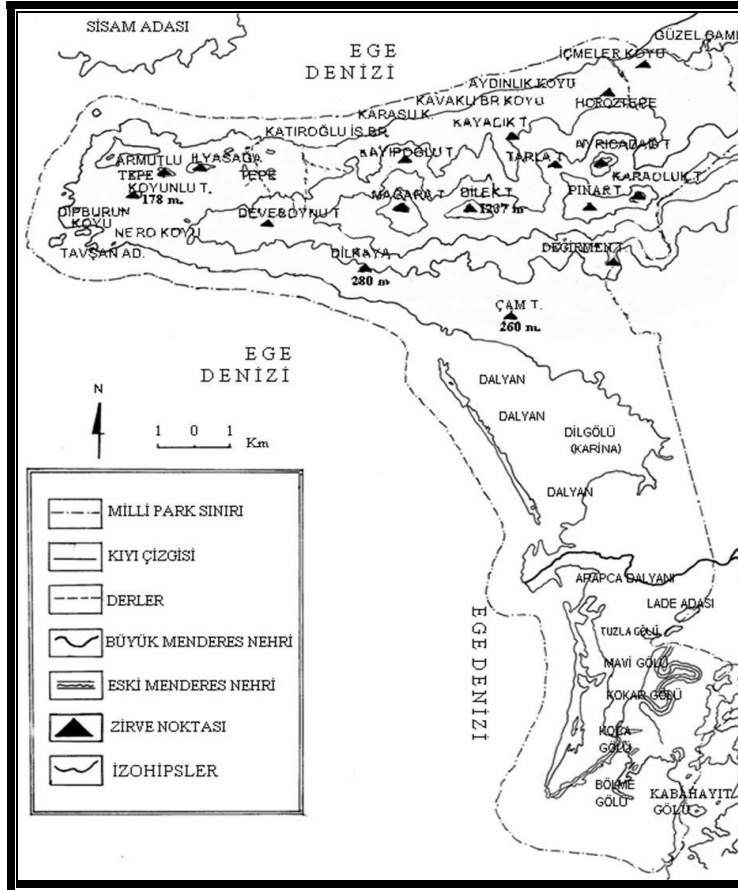

Milli parkın Dilek yarımadası bölümü, Samsun dağlarının Ege denizine uzandığı son nokta olup, 20 km uzunluğunda 6 km genişliğindedir. Bu bölümün morfolojik yapısı içinde birçok tepe, kanyon ve koy bulunmaktadır. Ortalama olarak 650 m yüksekliğe sahip olan yarımadaanın en yüksek yeri 1237 m yükseltideki Dilek tepedir (Şekil 2).

The Dilek Peninsula-Büyük Menderes Delta National Park and It's relationship with the economical activities in the region)

Milli parkın diğer bölümü ise içerisinde bataklıklar, lagünler, kıyı okları ve kordonları, kopmuş menderes şekilleri ve küçük göletlerin bulunduğu Büyük Menderes deltasının kıyı kesiminden oluşmaktadır.

Bu çalışmanın öncelikli amacı, milli parkta sürdürülmeye çalışılan eko-turizm faaliyetleri ile yöre halkı arasındaki ilişkileri, bu ilişkilerden ortaya çıkan sorunları turizm coğrafyası ve ekoloji bağlamında değerlendirmektir. Ayrıca bu çalışmada inceleme sahasının milli park ilan edilmesinin yöre halkına ve geçim kaynaklarına etkilerini değerlendirmenin yanında milli parkın eko-turizm olanaklarına değinilmiş ve tespit edilen sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur.

Şekil 2. Topografya haritası.

1. Milli Parkın Eko-turizm Kaynakları

1.1. Milli Parkın Doğal Kaynakları

Milli park sahası, çok sayıda doğal turistik değere sahiptir. Bunların en önemlileri; Olukdere kanyonu, Zeus mağarası, Dilek dağı, Lade adası, bükler, çeşitli fauna ve flora türleri, Menderes deltası ve Kalamaki plajları gibi doğal çekiciliklerdir. Bütün bu değerler, milli park sahasının, eko-turizm olanakları açısından ne denli önemli durumda olduğunun en belirgin göstergeleridir.

Bunlardan küçük bir obruk ve yeraltı su kaynağının kalker formasyonunu eritmesi sonucunda oluşan ve havuz şeklindeki tabanı ile etkileyici bir görünüme sahip olan *Zeus mağarası*, Dilek yarımadasında milli parkın giriş kapısının sol tarafında 200 m içeride bulunur(Şekil 3). Özellikle turizm sezonunda, gerek yöre halkı gerekse buraya gelen turistler tarafından ziyaret edilmekte, kutsal olduğuna inanıldığı için de mağaranın etrafındaki çalılara bezler bağlanarak dilek tutulmaktadır. Mağaranın içindeki büyük kayanın dibinden çıkarılan çamur da, güzellik çamuru olarak buraya gelen bayan ziyaretçiler tarafından yüzlere sürülmektedir(Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Temiz suyu ve kutsal olduğuna inanıldığı için çok sayıda ziyaretçiyi kendine çeken Zeus mağarasından bir görünüm

Lade adası (Batmaz tepe), MÖ 494 yılında İyon birliği ile Persler arasında yapılan ve İyonların büyük bir yenilgi aldığı, gemilerinin ve şehirlerinin yakılıp yıkıldığı ünlü *Lade deniz savaşının* yapıldığı adadır (George, 1997:201-203). Önceden deniz içinde bir ada olan bu doğal mekân, Büyük Menderes'in getirdiği alüvyonlarla denizin dolması neticesinde günümüzde ada olmaktan çıkıp, alüvyonlar içinde kalan bir tepe görünümündedir.

Olukdere kanyonu ise Dilek yarımadasının kuzey yamaçlarında, Aydınlık koyu ile Kavaklıburun koyu arasında, Kalamaki koyuna 200 m uzaklıkta, Doğu tepe ile Tarla tepe

arasında bulunan dik ve sarp yamaçlı bir vadidir(Şekil 3). Bu bağlamda kanyonun sarp ve dik yamaçlarının tırmanış sporu için değerlendirilebilir bir potansiyel taşıdığı söylenilebilir. Ayrıca Doğanbey köyünden başlayıp, Aydınlık koyu-Kavaklıburun koyu arasındaki alana kadar uzanan yürüyüş parkurunun önemli bir parçası olan bu kanyon vadi, çeşitli zamanlarda yapılan yürüyüş etkinliklerine sahne olmaktadır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Olukdere kanyonundan bir görünüm.

Milli parkın önemli bir doğal turistik kaynağı olan *Dilek tepe* (Eski adı *Mykale*), 1237 m yüksekliğe sahiptir(Şekil 3). Denizden itibaren oldukça dik bir eğimle 1237 m yüksekliğe ulaşılması, bu tepeye ayrı bir heybet ve görünüm kazandırmıştır. Gerçekten de, bir taraftan (güneyde) Büyük Menderes deltasının ve Bafa gölünün eşsiz manzarası, bir taraftan (kuzeybatıda) Ege denizi ve adaların ufukla birleşen görüntüsü, bir taraftan da (kuzeydoğuda) Güzelçamlı ve Davutlar sahillerinin muhteşem manzarasını görme imkânını buraya çıkanlara sunmaktadır.

Diğer taraftan, Dilek yarımadasının güney ve kuzey kıyılarındaki girintilerin oluşturduğu *küçük koylar* (*bükler*), özellikle turizm sezonunda oldukça önemli turistik çekicilikler haline gelirler. Bu sezonda, *Hayvan İskelesi*, *Katıroğlu* ve *Nero koyu* gibi korunaklı koylara günübirlik yat turları düzenlenerek, gerek yerli ve gerekse yabancı turistler, yatlarla bu koylara getirilmektedir(Şekil 3).

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, fauna yönünden de son derece zengin bir çeşitliliğe ve potansiyele sahiptir. Nitekim milli park sahası; beş amfibi, üç kaplumbağa, 10 kertenkele, 14 yılan, 97 kuş, 29 memeli türü ve etrafını çevreleyen denizlerde 45 balık türü ile dev bir fauna ordusunu kendisinde barındırmaktadır (Durmuşkahya, 2000:136). Ayrıca yarımada, nesli tükenmek üzere olan Anadolu parsının

batıda yaşadığı son nokta olup, dünyanın en nadir 10 adet deniz memelisinden biri olan ve milli parkın sembol hayvanı olarak kabul edilen *Akdeniz foku*(*Monachus monachus*) da yarımada kıyılarında yaşamaktadır. Bunun yanı sıra milli park sahasında yaban domuzu, karakulak, vaşak, çakal, sırtlan gibi hayvanlar da yaşam sürmektedirler.

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, fauna açısından olduğu kadar flora açısından da önemli oranda çeşitliliğe ve zenginliğe sahiptir. Dilek yarımadası; 95 familyaya ait tür, alt tür düzeyinde toplam 804 adet bitki türü ile hatırı sayılır bir biyolojik çeşitliliğe sahiptir (Durmuşkahya, 2000:26). Ayrıca, dünyada sadece burada bulunan altı adet endemik bitki ve ülkemizde sadece burada bulunan 18 adet endemik bitki türü de milli parkın florasına eklenecek artı değerler olarak kabul edilebilir.

Milli park bünyesinde maki florasının hemen hemen bütün türleri, en gelişmiş ve en sağlıklı örnekleriyle varlıklarını sürdürmektedir. Yine Dilek yarımadası, Kuzey Anadolu ormanlarına özgü Anadolu kestanesinin en güneye indiği, ülkemizde birkaç yerde bulunan kartopunun(*viburnum tinus*), finike ardıcının(*juniperus phoenicia*), melez pırnal meşesinin(*quercus ilex & coccifera*) ve dallı servinin(*cupressus sempervirens var. horizontalis*) küçük orman topluluklarını meydana getirerek yerleştiği tek yerdir.

Büyük Menderes deltası ise irili ufaklı lagünleri ve tuzcul bataklıklarıyla ülkemizin en gözde sulak alanlarından birisidir. Bu alan, içerdiği biyolojik çeşitlilikten, nesli tükenmek üzere olan canlılardan ve endemik türlerden dolayı uluslararası öneme sahiptir ve uluslararası düzeyde önem taşıyan Ramsar, Bern, Rio sözleşmeleri ve Barselona konvansiyonu ile koruma altına alınmıştır. Ülkemizde koruma altına alınmışlığın en önemli göstergesi olan, *birinci derece doğal sit alanı* ilan edilmiş olması ve *A sınıfı sulak alan* olarak kabul edilmiş olması, bu sahanın barındırdığı biyolojik serveti ve bunun değerini gözler önüne sermektedir(Fotoğraf 3).

Bu alanda, 250 kuş türü yaşamakta ve bunun 70'i burada üremektedir. Bu kuş türleri arasında, *flamingolar*(*phoenicopterus roseus*), *akkuyruklu kartal*(*haliaetus albicilla*), *tepeli pelikan*(*pelecanus crispus*), *küçük kerkenez*(*falco naumanni*), *küçük akbalıkçıl*(*egretta gazette*) gibi nesli tehdit altında ya da nesli tehdit sınırında olan kuş türleri bulunmaktadır. Ayrıca deltadaki lagün göllerinde, başta kefal türleri olmak üzere çok sayıda balık ve deniz canlısı bulunmaktadır.

Bütün bunlara ilave olarak Dilek yarımadasının kuzey kıyılarında doğal güzelliğiyle insanları kendine çeken tertemiz koylar bulunmaktadır(Şekil 3). Bu koylar, uluslararası önem taşıyan ve varlığı kıyıların temizliğinin ve güvenliğinin patenti olarak gösterilen, *mavi bayrak* ödülüyle ödüllendirilmiştir. *Kalamaki koyları* olarak bilinen bu koylar; *İçmeler koyu*, *Aydınlık koyu*, *Kavaklıburun (Kalamaki) koyu*, *Karasu koyu* şeklinde sıralanır (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 3. Büyük Menderes Deltası'ndan görünüm

Bu plaj ve koylar turizm sezonunda günde ortalama 10 000 kişinin (özellikle hafta sonlarında) istifade ettiği, Kuşadası, İzmir ve Aydın gibi yakın il ve bunların ilçelerinden gelen çok sayıda yerli ve yabancı turistlerin akınına uğrayan ve kitle turizminin sembolü olarak kabul edilen yerlerdir. Bu bağlamda milli park sahası, aynı zamanda kitle turizminin ürkütücü boyutlardaki varlığını da ensesinde hissetmektedir. Dolayısıyla günümüzde bu durum, eko-turizm ile kitle turizmi arasında bir rekabet ortaya çıkarmakta ve yeni başlayan bu rekabet emekleme aşamasındaki eko-turizmin aleyhine olmaktadır.

Fotoğraf 4. Aydınlık ve İçmeler koyundan bir görünüm.

1.2. Milli Park'ın Kültürel Kaynakları

Milli parkın kültürel turistik değerlerinden olan *Panionion* antik yerleşmesi, Kuşadası'na bağlı Davutlar beldesi sınırları içinde, Davutlar-Güzelçamlı yolu kenarında ve yoldan birkaç yüz metre içeride yer alır(Şekil 3). İçlerinde İzmir kentinin de bulunduğu 12 İyon kenti, *Panionion* olarak adlandırılan politik amaçlı bir birlik kurmuşlardı. Bu birlik

Mykale (dilek) dağının eteğindeki Güzelçamlı yöresinde *Posidon Helikonios*'a atfedilen kutsal bir yerde toplanıyorlardı (George, 1997: 196-198).

Tarihin babası olarak bilinen Herodot, bu yöre için şu sözleri söylemiştir; *Güneşle denizin, tarihle doğanın birleştiği, yeryüzünün üstünün, gökyüzünün altının en güzel yeri: Panionion (Güzelçamlı)* (George, 1997: 196-198).

Priene antik kenti ise Söke'nin 12 km güneybatısında Dilek dağının eteğinde, Güllübahçe köyünün yakınlarında kalıntıları bulunan, MÖ 12. yüzyılda İyonların bir liman olarak kurdukları 12 kentten birisiydi(Şekil 1). Bizans döneminde piskoposluk merkezi idi. Geometrik plana sahip olan bu kentin merkezinde; Demeter tapınağı, Athena Polias tapınağı, İssiz ve Zeus tapınakları, Agora ile açık tiyatrosu, tiyatrunun yanında gymnasion, surlar, su kemerleri ve Bizanslılardan kalma kale piskoposluk kilisesi bulunmaktadır. İki limanı da Büyük Menderes nehrinin getirdiği alüvyon yüzünden denizden 9 km içeride kalan bu kent, dönemin parlak kentlerindendi.

Aydın ili Söke ilçesi, Yeni Doğanbey köyünün sınırları içinde ve köyün kuzeybatı yönünde bir tepe üzerinde bulunan *Thebai*, günümüzde unutulmuş antik kentlerden birisidir(Şekil 3). Bulunduğu tepenin görüş alanı oldukça geniştir. Yani konum olarak geniş bir alana hakimdir. Tepenin üzeri bir akropol şeklinde olup 170 m uzunluğunda 50 m genişliğindedir. Bu alan esasında kayalık olup, binaların yapılmasında yer yer doğal kayalardan faydalanılmıştır. Günümüzde kentle ilgili çok fazla yapı buluntusu göze çarpmamaktadır.

Söke'nin 28 km kuzeybatısında kalıntılara rastlanan *Milet (Miletos)*, ünlü filozoflar ve matematikçilerin yaşadığı kent olarak bilinir(Şekil 1). Büyük Menderes'in denize döküldüğü yerde bulunan bu liman, ırmağın getirdiği alüvyonlarla IV. yüzyılda dolmuştur. Miletos'un kalıntıları, bugün kıyıda 10 km içeridedir.

Geçmişteki ismi *Domatia* olan *Eski Doğanbey köyü* ise eski bir Rum yerleşmesi olup, Rum ve Türk mimarisi öğelerini taşıyan bir açık hava müzesi gibidir(Şekil 3). Bu nedenle *kentsel sit alanı* ilan edilerek koruma altına alınmıştır. Eski Doğanbey köyüne 1924 yılında mübadele ile gelen Türkler yerleştirilmiştir, ancak altyapı ve genişleme imkânlarının kısıtlı olması nedeniyle 1985 yılında Yeni Doğanbey köyünün olduğu yere taşınmışlardır. Buradaki birçok yapı harap hale gelmiş ve yıkılmıştır Günümüzde yerleşme dışından gelenler, satın aldıkları harabe halindeki yapıları, yeniden restore ettirmeye başlamışlardır. Hepsinin aslına uygun restore edildiği pek söylenmese de ortaya çıkan dış mekânlar, eski karakteristik dokuyu yansıtmaktadır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Eski Doğanbey köyündeki evlerden görünüm (http://wowturkey.com'dan)

Dilek yarımadasının güney kıyılarında, Thebai antik kentinin batısında, Dilkaya tepesinin güneyinde ve Ardıçlı burnunun doğusunda bulunan *Karine*, eski çağın 12 İyon kentinden birisiydi(Şekil 3). MS VII. yüzyıldan kalma parlamento binasının kalıntılarının bugün hala ayakta kaldığı ve bizlere o dönemin ihtişamını yansıttığı görülmektedir.

Yukarıda bahsedilen tarihi yerleşmelerin ve eserlerin yanı sıra milli parkın yakın çevresinde pek çok antik yerleşme mevcuttur. Bunlardan bazıları; Myus (Söke/ Aydın), Gerpa (Çine /Aydın), Efes (Selçuk/Aydın), Meryem Ana Evi (Selçuk/ Aydın), Magnesia (Söke/Aydın), Alabanda (Çine/Aydın), Nysa (Sultan Hisar/Aydın), Apollon Tapınağı (Didim/Aydın) şeklinde sıralanabilir.

Eski Doğanbey köyünün içerisindeki orijinal tarihi yapılardan biri olan ve 2001 yılı haziran ayında restore edilip, *tanıtım ve ziyaretçi merkezine* dönüştürülmüş bina da (geçmişte Rum halkı tarafından ilkokul olarak kullanılmıştır) milli parkın önemli tarihi turistik değerlerindedir.

2. Milli Park İçerisinde Düzenlenen Eko-Turizm Etkinlikleri

Milli park sahasında çok sayıda eko-turizm etkinliklerinin düzenlenmesi için girişimler başlatılmıştır. Bu faaliyetlerin bazıları günümüzde sürdürülmekte, bazıının ise projeleri hazırlanarak yürürlüğe konulması düşünülmektedir (Şekil 3).

Burada günümüzde yapılan eko-turizm etkinliklerinden kısaca bahsetmek yararlı olacaktır.

2.1. Doğa yürüyüşü (Trekking): Milli park sınırları içerisinde, Eski Doğanbey köyündeki *tanıtım ve ziyaretçi merkezinden* başlayıp Olukdere kanyonunun girişine kadar devam eden ve 15 km uzunluğa sahip olan bir yürüyüş parkuru bulunmaktadır(Şekil 3). Bu yürüyüş parkurunda, özellikle turizm sezonu dışındaki dönemlerde çeşitli yürüyüş etkinlikleri düzenlenmektedir.

2.2. Dağ bisiklet turu (Bike Safari): Özel donanıma sahip dağ bisikletleriyle önceden gerekli olan her türlü malzemenin tedarik edilerek, kurallara uymak şartıyla, milli park içerisindeki güzergâhlarda bisiklet turları düzenlenmektedir(Şekil 3).

2.3. Botanik turu (Botanic touring): Milli park sahasının dilek yarımadası bölümünde kuzey ve güney yamaçların farklı türde bitkileri barındırması, burasının bir botanik bahçesi görünümü kazanmasında oldukça etkili olmuştur (Doğanay, 2001:166).

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın içerisinde yer alan tanıtım ve ziyaretçi merkezi tarafından düzenlenen etkinlikler kapsamında Kavaklıburun ile Karasu koylarının güneybirlik kullanım alanları arasında bulunan, bu amaçla seçilmiş iki kilometrelik botanik parkurunda, çeşitli dönemlerde botanik turları düzenlenmektedir (Şekil 3).

Bu turlar sırasında; Anadolu'ya özgü bir tür olan patlangaç, antik yunanlıların meşale olarak kullandığı at kasmağı, sakız ağacı, kızılçam, sandal ağacı, katırtırnağı, kekik, adaçayı ve kuşkonmaz gibi bitkilerin yer aldığı zengin flora elemanları, ziyaretçiler tarafından görülebilmektedir. Tanıtım ve ziyaretçi merkezinin uzman biyolog ve rehberleri eşliğinde düzenlenen bu botanik turlarında katılımcılar, milli park florasını tanımının yanı sıra doğa koruma ve doğaseverliği konularında da bilgilendirilmektedirler.

2.4. Jeep safari: Milli park içerisinde gerekli izin belgeleri olan ziyaretçiler, belli sayıyı aşmadan, gerekli tertibatı hazırladıkları takdirde, belirlenen yol ve güzergâhların dışına çıkmamak şartıyla ve belirlenmiş kurallara kati suretle uymak kaydıyla, kullandıkları jeeplerle, gezinti ve seyir turları yapabilmektedir.

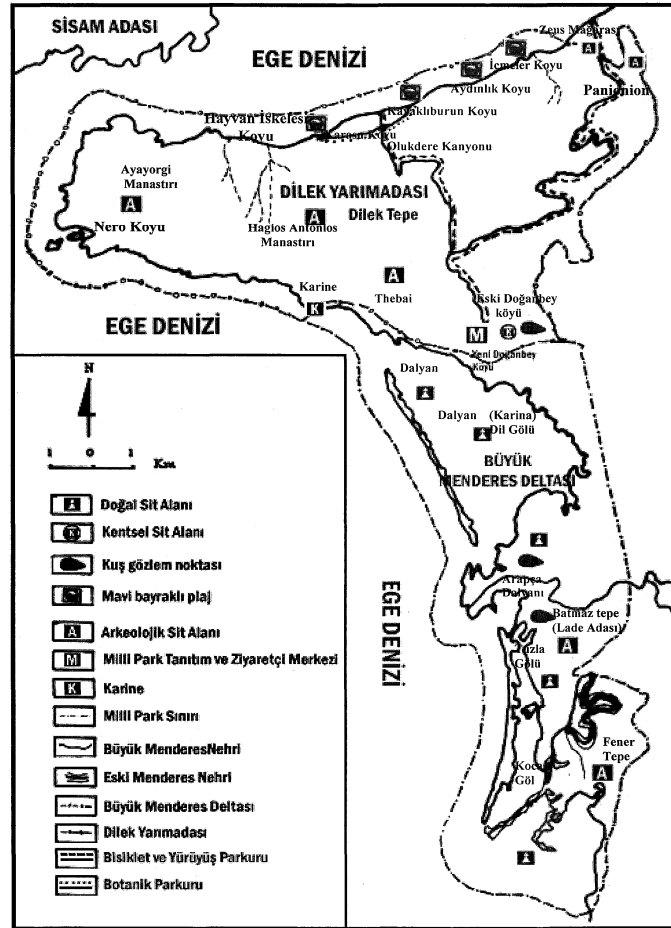
2.5. Bilimsel amaçlı yürüyüş (Scientifical tripping): Milli parkın sahip olduğu gerek fauna gerek flora ve gerekse jeolojik ve jeomorfolojik üniteler hususunda, bilimsel araştırma yapmak isteyen coğrafya, arkeoloji, botanik, biyoloji ve zooloji gibi bilim dallarında uzmanlaşmış kişiler, yine Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Kuşadası Doğa Koruma ve Milli Parklar Mühendisliği'nden yazılı izin almak ve hangi kurum için çalıştığını resmi belgeyle bildirmek suretiyle bilimsel araştırma ve inceleme yapabilirler.

2.6. Yat ve tekne turu (Yacht and boat touring): Bu kapsamda Dilek yarımadasının kuzey kıyılarında yer alan Karasu koyu ile Nero koyu arasında bulunan korunaklı koylarda ve kıyıya ayak basmadan, gezi ve turlar gerçekleştirilmektedir. Bu turlar esnasında tura katılanlar, milli parkın doyumsuz kıyı manzarası ile akşama doğru gün batışının harika manzarasını izleyebilmektedirler.

2.7. Kuş gözlemciliği (Ornitoloji): Daha önce belirttiğimiz üzere kuşlar için çok elverişli bir ortam oluşturan Büyük Menderes deltası, ülkemizin en önemli sulak alanlarından birisidir. Milli park sahası, içerisinde yer alan *tanıtım ve ziyaretçi merkezi* etkinlikleri kapsamında, kolay, zevkli, dinlendirici ve eğitici kuş gözlem turları

The Dilek Peninsula-Büyük Menderes Delta National Park and It's relationship with the economical activities in the region)

düzenlenmektedir. Bu turlar esnasında katılımcılar, uzmanlar tarafından milli parkta yaşayan kuş türleri ve kuş gözlemciliği hakkında bilgilendirilmekte, deltadaki özel kuş gözlem noktalarında, rehber eşliğinde, teleskop ve dürbünlerle sahadaki kuşları gözlemleme imkânı bulabilmektedir(Şekil 3).

Şekil 3. Milli Park'ın Eko-Turizm Değerleri ve Milli Parkta Yapılan Eko-Turizm Etkinlikleri Haritası

Ayrıca milli park sahası içerisinde, yukarıda sayılan eko-turizm faaliyetlerinin yanı sıra manzara izleme, kültürel yürüyüşler, sualtı dalış sporu, at safari, kaya turmanışı, tarımsal turizm (Agro-turizm) ve yamaç paraşütü (Paragliding) turizmi gibi eko-turizm

faaliyetleri için de uygun özelliklere sahip alanlar bulunmaktadır. Bu aktivitelerden kültürel yürüyüşler için milli park sınırları içerisinde bulunan Panionion, Zeus Mağarası, Panagia Manastırı, Hagios Antonios Manastırı, Thebai Antik Kenti, Eski Doğanbey Köyü (Eski Rum Köyü), Eski Şaraphane Mevkii ile Milli Park'ın yakınında bulunan Priene ve Milet antik kentleri ziyaret edilebilir. Ayrıca tarımsal turizm(Agro-turizm) için de, milli parkın yakınındaki köylerde(Yeni Doğanbey ve Tuzburgazı) yöreye özgü ürünlerin buraya gelen ziyaretçilere sunulması kapsamında önemli bir potansiyel bulunduğu söylenebilir. Bu faaliyetlerin de gerekli altyapı çalışmalarının tamamlanmasından sonra gerçekleştirilmesi söz konusu olabilir.

3. Milli Park ve Yöresel Ekonomik Faaliyetler

Milli park ilan edilmeden önce milli parkın yakın çevresindeki insanlar için en önemli geçim kaynakları tarım, balıkçılık, hayvancılık ve ormancılık faaliyetleriydi.

Milli parkın yakın çevresindeki insanlar için tarımsal üretim, milli park ilan edilmeden önceki en önemli ekonomik faaliyetlerden biriydi ve günümüzde de bu özelliğini korumaktadır. Eskiden beri Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası'ndaki tarımsal yapı, genel olarak Söke ovasında devam eden tarımsal yapının organik bir parçasıdır.

Büyük Menderes ovası ve çevresindeki tarımsal yapı, son zamanlara kadar ova tabanında pamuk, tütün, susam, çavdar, yulaf, soğan, mısır ve buğday ekimi şeklinde cereyan ederken, çevredeki dağ eteklerinde zeytinlikler ve incirlikler yer kaplıyordu.

Yine milli park ilan edilmeden önce aileler çoğunlukla meyan kökünün özü ve yağını, bir iki tane endüstri kuruluşunda değerlendirerek geçimlerini sağlıyordu. Ayrıca Menderes ovasının eğimli kenarından başlayan tarlalar, vadi ortalarına doğru ilerlemekle beraber ova tabanının kısmen bataklık olan zemini, tamamıyla işgal edilememekte, buralarda bataklık bitkileri ve meyan kökü ile kaplı sahalar yer kaplamakta idi.¹

Büyük Menderes ovası, 1965'den sonra DSİ tarafından projelerin başlatılmasıyla birlikte ülkemizin en önemli tarımsal üretim sahalarından birisi olmuştur. Günümüzde başta pamuk ve buğday olmak üzere çeşitli tarım ürünlerinin önemli oranda üretimi söz konusudur.

Milli park sahasının yakınındaki yöre insanları için önem taşıyan geçim kaynaklarından biri tütün yetiştiriciliğiydi. Özellikle yarımada'nın kuzeyindeki Güzelçamlı beldesi insanları için tütün yetiştiriciliği ve çeşitli sebzelerin yetiştirilmesi milli park ilan edilmeden önce önem taşıyan tarımsal faaliyetlerdi.

¹ DARKOT, B., ve ERİNÇ, S., 1954, Güney Batı Anadolu'da Coğrafi Müşahedeler İst. Üniv. Coğ. Ens. Dergisi sayı: 5-6 s. 180-196, İstanbul.

Milli park sahasındaki balıkçılık faaliyetleri de eskiden beri önem taşıyan bir ekonomik faaliyettir. Bu faaliyet yarımadaının kuzeyindeki Güzelçamlı beldesi ile güneyindeki Yeni Doğanbey ve Tuzburgazı köyleri için önemli bir ekonomik faaliyetti ve günümüzde de özellikle yarımadaının hem kuzey kesimlerinde hem de güneyindeki milli park sınırları içinde kalan dalyanlarda belli koşullara uymak kaydıyla balıkçılık faaliyetine izin verilmektedir. Milli Park sınırları içinde üç adet dalyan bulunmaktadır. Bunlar Karine (Doğanbey), Akköy, Arapça dalyanlarıdır. Toplam yıllık balık üretimi 150 ton olup, en yüksek verim 90 ton ile Karine dalyanından elde edilmektedir²

Milli park çevresindeki yöredeler de eskiden beri önem taşıyan ve geçmişi bir hayli geriye doğru giden bir başka ekonomik faaliyet de zeytinciliktir. Günümüzde hem Güzelçamlı beldesinde önemli bir ekonomik faaliyet hem de Yeni Doğanbey ve Tuzburgazı köylerinde pamuk üretiminden sonra en çok değer verilen geçim kaynaklarından biridir. Fakat son yıllarda yaşanan kuraklık, zeytinliklerin verimini düşürmekte ve çiftçiye tatminkâr bir gelir getirmemektedir.

Ormancılık faaliyetleri de yarımadaının kuzeyindeki Güzelçamlı beldesi ile güneyindeki Yeni Doğanbey ve Tuzburgazı köyleri için önemli bir ekonomik faaliyetti. Milli park ilan edilinceye kadar başlıca geçim kaynakları arasında yer alan ormancılık faaliyetleri, bu alanın milli park ilan edilmesiyle önemini kaybetmiş, gelir getirici ve geçim sağlayıcı bir sektör olmaktan çıkmıştır. Günümüzde yöre insanı, milli park sahasındaki kuru ağaç ve dallarını yakacak olarak kullanmakta ve az da olsa milli parktan bu anlamda istifade etmektedir.

Özet olarak ifade etmek gerekirse, milli parkın Dilek yarımadası bölümü, 1966 yılında milli park ilan edilerek koruma altına alınmış ve her türlü ekonomik faaliyet yöre halkı için yasaklanmıştır. Milli parkın kuzey(Güzelçamlı) ve güney(Yeni Doğanbey, Tuzburgazı) bölümlerinde bulunan köy arazilerinin de içinde bulunduğu Dilek yarımadası toprakları milli park içine dahil edilmeden önce, köylüler ormanlık araziden geniş bir şekilde yararlanabiliyor; hayvanlarını otlatıp, zeytinleri topluyor, topraklardan ve ormandan elde ettikleri ürünlerle geçimlerini sağlıyorlardı.

Ancak yöredeki bu araziler, milli park kapsamına alınınca, milli park sınırları içinde kalan köylülere ait tapulu araziler de korunma altına alınarak etrafı çitlerle çevrilmiş, köylülerin bu arazilerden yararlanma imkânı kalmamıştır. Devlet tarafından el konularak milli park içine dahil edilen arazilerin bir kısmının bedeli, köylülere ödenmiş, ancak gerek

² T.C Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av- Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Uzun Devreli Gelişim Planı s. 239

köylülerin, daha doğrusu vereselerin, olayla yeterince ilgilenmemesi ve gerekse bürokratik gerekçelerle, köylülerin bazılarına hak ettikleri toprak bedellerinin ödemesi yapılamamıştır.

Bütün bu gelişmeler, mili parkın içerisinde ve yakın çevresinde yaşayan yöre halkını oldukça etkilemiştir. Bu durum, yarımadaının kuzeyindeki Güzelçamlı yerleşmesi sakinlerini, güneyindeki Yeni Doğanbey, Tuzburgazı yerleşmelerinde yaşayanlara oranla daha az etkilemiştir. Çünkü kuzey kesiminde, kitle turizminin en gözde mekânlarından biri olan ve 1980'lerden sonra gittikçe artan sayıda turisti kendine çeken, harikulade kumsalların bulunduğu koylar yer almaktadır. Burada yaşayan yöre halkı, sahanın milli park ilan edilmesi sonucunda ortaya çıkan gelir kayıplarını bir ölçüde turizmden telafi etmeye çalışmış ve bu anlamda geçimlerini sağlayacak düzeye ulaşmışlardır. Gerçi milli park ilan edilmesiyle birlikte yarımadaının hem kuzey tarafında hem de güney tarafında yaşayan yöre halkı için ormancılık faaliyeti diye bir gelir getirici sektör kalmamıştır. Milli park ilan edilmeden önce, her iki kesimde de tarım, ormancılık, hayvancılık ve balıkçılık yöre halkının temel geçim kaynağı idi. Ancak 1980'lerden itibaren turizmin hızla büyüyen bir sektör olarak bu yörede etkili olmasıyla, yöre halkı için(Özellikle Güzelçamlı beldesinde yaşayanlar için) oldukça önemli bir iş ve gelir kapısı açılmıştır. Sonuçta turizm(hem kitle turizmi hem de eko turizm) yöre halkı için oldukça cazip ekonomik olanaklar sunmaktadır.

Sorunlar ve Öneriler

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, geleneksel turizmin en gözde mekânlarına sahip olan ve de eko-turizm faaliyetlerinin son yıllarda önemli düzeyde gelişme gösterdiği bir doğa parçasıdır. Bu bağlamda milli park sahası, bir yandan olanca baskısı ve tahrip potansiyeliyle geleneksel turizmin diğer yandan da henüz gelişme aşamasında olan ve de sistemli ve dikkatli bir planlamayla olgunlaştırılması gereken eko-turizmin gerçek anlamda uygulanıp, doğaya zarar vermeden yapılması aşamasında oluşması muhtemel olumsuz etkiler nedeniyle bir takım sorunlarla karşılaşabilmektedir. Ayrıca gelecekte de bu tür sorunlarla karşı karşıya kalması söz konusudur. Bu kapsamda tespit edilen sorunlar ve çözüm önerilerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

1- Milli park sınırları içerisinde uygulamaya konulan eko-turizm anlayışı, gerek milli park sahasının yakın çevresinde ve gerekse ülkemiz genelinde yeterince algılanamamış ve özümsememiştir. Yani eko-turizm faaliyeti için yeterli zihin ve bilinç alt yapısı hem yöresel bazda hem de ülke bazında oluşturulamamıştır. Nihayetinde uluslararası turizm arenasında geçmişi oldukça kısa olan bu turizm faaliyetinin gerçek anlamda anlaşılacak zihinlerde yer edinmesi için belli bir süreye ihtiyaç vardır. Bu süre zarfında oldukça dikkatle hareket edilmesi gerekmektedir.

2- Milli parktaki kitle turizmi ve onunla birlikte var olan ve giderek etkisini hissettiren taşıma kapasitesinin sınırları zorlanmaya başlanmıştır. Çünkü günümüzde gelenekselleşmiş ve deniz, güneş, kum turizmi olarak adlandırılan bu faaliyet dönemsel olarak sadece araştırma alanını değil özellikle ülkemizin turizm kuşağında yer alan bazı koruma altında olan alanlarında da etkisini iyice hissettirmektedir. İnsanlar için oldukça cazip olan bu alanlar bilhassa yaz mevsiminde bu insan ilgisine fazlasıyla maruz kalmaktadırlar. Tabii bu sahaların tamamen insanlardan soyutlanması diye bir şeyin önerilmesi çözüm için doğru bir yaklaşım olmaz. Bu hususta yapılması gereken en öncelikli tedbir, başta inceleme alanımız olmak üzere özellikle belli dönemlerde fazlaca ilgi odağı haline gelen milli parklarımızda taşıma kapasitelerinin aşılmasına dikkat etmek ve bu hususta gerekli önlemleri almak olarak ifade edilebilir.

3- Eko-turizm faaliyetleri, milli parkı yeni bir çekim kaynağı durumuna getirerek, alan üzerindeki olumsuz etkilerin ve baskıların artmasına neden olma riski taşımaktadır. Hâlbuki eko-turizm özünde uygulandığı alanlarda doğal çevreye olan baskıyı en aza indirmek ve bunu bütün bir yıla yaymak vardır. Yani böylesine hassas mekânlarda nadir değerlerdeki bitki ve hayvanlar üzerinde, onların doğal yaşam döngülerini tehdit etme ve onlar üzerinde stres oluşturma riski taşıyan faaliyetlerin olmaması oldukça önem taşır.

4- Önem arzeden diğer bir konu da milli parkın korunması ve kollanması sorunudur. Milli park sahası, bir tarafta bataklıklar, lagünler, kıyı okları ve kordonları, kopmuş menderes şekilleri ve küçük göletler ile sazlıkların yer aldığı delta sahası diğer taraftan da maki ve ormanlardan oluşan yarımadaanın bulunduğu oldukça geniş bir alanı kaplamakta ve önemli bir kısmı da sarp ve engebeli arazilerden oluşmaktadır. Milli park sahasında turizm aktivitelerinin yapılabilmesi için öncelikle milli parkın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerinin tahrip edilmemesi, bozulmaması ve korunması gerekmektedir. Yani milli parkın sağlıklı bir doğal ortam olarak varlığını sürdürmesi ve özünü yitirmemesi oldukça önem arz etmektedir. Bunun için öncelikle bu milli parkın değerinin hem çevrede yaşayan yöre halkına hem de gelen ziyaretçilere anlatılması ve bununla ilgili olarak tanıtım ve bilgilendirilme çalışmalarının daha etkin bir şekilde yapılması, milli parkın başta orman yangınları olmak üzere, kaçak avcılık, bitki ve hayvan popülasyonlarının zarar görmesi gibi tehditlere karşı daha fazla sayıda uzman koruma gruplarıyla ve yeterli teknik donanımla korunması oldukça önem arz etmektedir.

5- Yöre halkının, milli parkın barındırdığı, ülkemiz ve dünya çapında nadir niteliğe sahip olan doğal ve kültürel kaynakları konusunda yeterince bilgi ve bilinç sahibi olmaması, milli parktan ekonomik anlamda yeterince yararlanamaması ve milli park algısından uzaklaşmaya başlamış olmasıdır. Bu durum bizleri, milli parkın hak ettiği saygınlığı ve değeri halk nezdinde tam anlamıyla kazanmamış olduğu izlenimiyle ve bunun

getirisi olan risklerle karşı karşıya getirmektedir. Çünkü özellikle turizm sezonunda kitle turizminin yoğun bir baskının görülmesi ve günübirlik kullanım alanlarının etkisiyle çok sayıda insanın milli park sahasına akın etmesi (her ne kadar geçici süreliğine ve belli alanlarda da olsa) yörede yaşayan halkın milli parkı bu bakış açısıyla algılamalarına neden olmakta ve de asıl milli park ruhunun anlaşılmasını ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Ayrıca ekonomik anlamda da yeterince fayda sağlanamaması da buna katkı yapmaktadır. Bunun için;

- Öncelikle milli parktan yöre halkının daha fazla istifade etmesi sağlanmalıdır. Örneğin buraya gelen ziyaretçilere, yöresel ürünlerin sunulduğu bir pazar kurulması, günübirlik kullanım alanlarındaki tesislerin işletilme hakkının yerel yönetime devredilerek, buralarda yöredeki gençlerin geçici bir süreliğine de olsa istihdam edilmesi, yöreye gelen ziyaretçilere (özellikle yerli turistler) milli parkın ziyarete açık alanlarının gezdirilmesi faaliyetlerinde yöre halkından buraları bilen insanların yardımına başvurulması, yöredeki gençlere turist rehberliği konusunda seminerler verilerek, bu gençlerin aktif olarak gezi rehberliği faaliyetlerinde görevlendirilmesi gibi bir takım çalışmaların yapılması hem yöre halkının geçimine katkı yapacak hem de milli parkı daha çok benimseyip sahiplenmelerine yardımcı olacaktır.

- Yöre halkına çevresinde yaşadıkları bu değerli doğa parçasının ne kadar önemli bir potansiyeli barındırdığı ve neden korunması gerektiği gibi hususlarda (bizzat kahve ve kışaahanelere gidilerek) açıklamalar yapılması, konunun anlaşılması için oldukça önemlidir.

- Yine özellikle turizm sezonunda yoğun insan baskısının hissedildiği günübirlik kullanım alanlarının kapasitesi bilimsel kriterler gözetilerek belirlenmeli ve buna uygun hareket tarzı benimsenmelidir.

- Çevredeki ilk ve orta dereceli okullarda milli parkın sahip olduğu doğal ve kültürel değerler hakkında etkili ve bilimsel düzeyde bilgilendirme çalışmalarının yapılması, derslerde bu konuların vurgulanması ve öğrencilerin milli parkı tanımaya yönelik gezi faaliyetlerinin yapılarak bu aktivitelerin yakın çevredeki üniversiteleri de kapsamaya sağlanmalıdır.

- Etki alanı milli parkın yakın çevresinde yaşayan yöre insanları olan ve milli parkın içerisindeki hayvan ve bitkiler ile diğer doğal güzelliklerin yöresel özelliklerle harmanlanarak dinleyicilere aktarıldığı yerel ölçekli küçük bir radyo kurulması da milli parkın ve kaynak değerlerinin yöresel bazda tanınmasına katkı yapacaktır.

- Ayrıca yine milli parkın yakın çevresindeki yöre insanlarına yönelik olarak, milli parkın doğal ve kültürel değerleri ile bunlarla ilgili gelişmelerin veya sorunların yöre

insanının dikkatini çekecek şekilde anlatıldığı aylık dergi veya gazetelerin çıkarılması da bu durumda yararlı olacaktır.

Yukarıda dikkat çektiğimiz hususlara ek olarak şunları da söyleyebiliriz, günümüze gelinceye kadar yöre halkının, milli parktan doğrudan ya da dolaylı olarak istifade etme bağlamında, yeterince düşünülmeyeceği ve dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Günümüzde de bu durumda pek önemli bir değişiklik söz konusu değildir. Gerçi 1997 yılında Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, uzun devreli gelişim planı hazırlanmış ve gerçekten de milli parkın devamı ve korunması için önemli stratejiler belirlenmiştir.

Bu plan hazırlanırken, *kırsal yöre insanının beklentileri, yönelimleri ve ihtiyaçları yeterince dikkate alınmış mı? ya da bu planın hazırlanması ve uygulanması aşamalarında bizzat yerel halk katılımı sağlanmış mı?* gibi sorulara verilecek yanıt; *kâğıt üzerinde, yerel halka yönelik bir takım hedeflerin sıralandığı, ancak uygulamada halka dönük kapsamlı ve sistemli bir bilinçlendirme veya önemli düzeyde ekonomik bir katkının yapılmadığı dolayısıyla da halk katılımının yeterince sağlanamadığı* şeklinde olacaktır. Ayrıca kırsal yöre insanını kalkındırmayı hedefleyen bir kırsal kalkındırma planının, *neden uzun devreli gelişim planıyla birlikte düşünülmeyeceği ve hazırlanmadığı?* da akıllarda oluşan diğer bir sorudur.

Hâlbuki günümüzdeki milli park anlayışı; eko-turizm temelli bir anlayışı gerektirmekte ve ısrarla milli parkların etrafında yaşayan yöre halkının, hem milli park konusunda bilinçlendirilmesini, yetiştirilmesini, hem de kendi öz değeri gibi benimsetilmesinin sağlanmasını hedeflemektedir. Ayrıca zaten milli park ilan edildiği için dikkate değer bir fayda sağlayamadığı milli park sahasının, hiç olmazsa sahip olduğu değerlerinin yöre halkına kavratılmasını ve neden koruma altına alındığının onlara bizzat aktarılmasını öngörmektedir.

Ayrıca milli park ilan edilmesiyle ekonomik gelirlerinin büyük bir bölümünü yitirmiş olan, orman köylüsü (özellikle Güzelçalmlı beldesi) olarak kabul edilmedikleri için de yakacak yardımı yapılmayan bu yöre halkına, bunun dışında farklı gelir getirici faaliyetlerin ve uygulamaların sunulması ve de milli park ilan edilmesiyle uğramış olduğu zararların telafi edilmesi gerekir. Gerçi günümüzde yöredeki insanların, milli parktaki turizm faaliyetlerinden kısmen de olsa memnun oldukları ve yöre halkıyla yapılan mülakatlarda, milli parkın bugün itibarıyla avantajlarının, dezavantajlarına oranla daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yörede yeni gelişmeye başlayan eko-turizm, bu bağlamda yöre insanı için ayrı bir kazanç kapısı olabilir. Bu durum, hem milli parkın devamı hem de yöre halkının daha bilinçli bir şekilde ve milli parkın değerini anlayarak kazanç sağlaması için gereklidir.

Ancak öncelikle bu insanların sahip oldukları doğal, tarihi ve kültürel özelliklerin değeri, korunması ve sürekliliklerinin sağlanması gibi konularda bilinçlendirilmeleri ve turizm planlamasına katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Yani yöre halkı, eko-turizm uygulamalarına başlangıçtaki planlamadan itibaren katılmalı ve bizzat uygulamalara yön verenlerden olmalıdır. Çünkü eko-turizm anlayışı, bunu gerektirir ve yöre insanını dikkate almayan bir turizm uygulamasının başarılı olamayacağını vurgular.

Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki; milli park sahasında, bu eko-turizm anlayışının, yöre halkına benimsetilmesi ve onların zihinlerine yerleştirilmesi oldukça uzun bir süreç gerektirir. Çünkü bu bir zihniyet değişimidir ve öyle sanıldığı gibi kısa sürede olabilecek bir durum değildir. Zaten şu durumda milli park yönetimi üzerine düşen görevi yerine getirmekte ve bu bağlamda oldukça gayret göstermekte ve de yöre halkı ile toplantılar düzenlemektedir. Ancak daha önce de ifade ettiğimiz gibi bu sorunlar, sadece günümüze ait değil, 1966 yılından beri (milli park ilan edilmesinden buyana) üst üste birikip gelen sorunların oluşturduğu bir durumdur.

Bu sorunların, *insansız koruma* olarak bilinen klasik ve modası geçmiş milli park yönetim anlayışıyla çözülemeyeceği açıktır. Bizler istediğimiz kadar yasak ve yaptırımların, uzun manzumelerin yazılı olduğu koruma planlarımızı ve yöntemlerimizi uygulamaya çalışalım, yöre halkının desteğini almadan, başarıya ulaşmamız mümkün değildir.

Günümüzde yaygın olan milli park koruma düşüncesi; *katılımcı doğal kaynak yönetimi* (KDKY) olarak adlandırılan ve yöre halkının katılımının önemsendiği, yerel kaynak kullanıcılarının koruma programlarına entegre edilebilecek, değerli bilgi ve görüşlerinin olduğunu kabul eden, yerel yaşam biçimlerine ve geleneksel kaynak kullanma stratejilerine saygılı ve de yöre halkının karar verme sürecine katıldığı, koruma altına alınan yerlerde sadece bitki ve hayvanların korunmasını değil, aynı zamanda oradaki ekosistemin bir parçası olan insanların da ihtiyaçlarını ve isteklerini dikkate alan koruma modelidir (Arı, 2003: 1-39).

Ancak bu modelin ülkemizin diğer doğal koruma alanlarında olduğu gibi Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nda uygulanması oldukça zordur. Çünkü öncelikle, ülkemizde merkezi planlama sistemi buna izin vermemekte, bu alanın hem elde ettiği gelirden yeterince istifade edememesini hem de milli parktaki en küçük bir değişiklik için Ankara'dan onay alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durum milli parktaki uygulamaların ve hizmetlerin gereken hız ve çabuklukta yapılmasına engel teşkil etmekte ve bürokratik oligarşiyi her safhada karşımıza çıkarmaktadır.

İkinci olarak, *katılımcı kalkınma modelinin* uygulanması için yeterli altyapı ve bilinç düzeyinin, milli parkın yakın çevresinde yaşayan yöre halkı nezdinde

oluşturulamamış olması ve yöre halkının milli parkın öneminden çok fazla haberdar olmaması da bu modelin uygulanmasını güçleştirmektedir.

Ancak burada şunu belirtmekte fayda vardır; Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın bu açıdan bir avantajı bulunmaktadır. Bu milli park sahasında örneğin, Manyas Gölü Milli Parkı'nda olduğu gibi genişletme projeleri nedeniyle büyük istimlaklar olmadığı için (zaten milli parkın Dilek yarımadası bölümü, dik ve sarp doğası nedeniyle yerleşmeye pek müsait değildir) bu bağlamda büyük sorunlar yaşanmamıştır. Dilek yarımadasının milli park ilan edilmesinden Güzelçamlı ve Yeni Doğanbey köyü dışında doğrudan etkilenen bir yerleşme olmamıştır. Bunların da zaten esas geçim kaynakları güney kesimde balıkçılık ve tarımsal faaliyetler, kuzeyde de balıkçılık, tarım ve turizm (özellikle 1980'lerden sonra) faaliyetleri olduğu için, sahanın milli park ilan edilmesinden günümüze gelinceye kadar geçen süreçte milli park yönetimi ile yöre halkı arasında (bir takım küçük tepkiler dışında) büyük bir olay olmamıştır. Sahanın milli park ilan edilmesiyle birlikte hem Güzelçamlı yerleşmesinde hem de Yeni Doğanbey köyünde ormancılık ve mera hayvancılığı gelir getirici bir sektör olmaktan çıkmıştır. Ancak yöre halkı, çeşitli sektörlere yönelerek bu eksikliği az çok telafi etmiştir.

1994 yılında Büyük Menderes deltasının milli park kapsamına alınmasında da, aynı şekilde milli park sınırının, tarım arazisi olarak kullanılması mümkün olmayan tuzcul ve bataklık alanları kapsamaması nedeniyle yöre halkını ilgilendiren ve onları doğrudan etkileyen büyük bir sorun ortaya çıkmamıştır.

Ancak bu durum milli park çevresinde yaşayan insanların milli park ilan edilmesinden sonra bir takım sıkıntılar yaşamadıkları şeklindeki bir sonuca bizleri ulaştırmamalıdır. Buradaki kıyaslamada sadece göreceli olarak(bazı milli parklarda yaşananlara oranla) büyük bir sorun yaşanmadığı vurgulanmaktadır.

Bu konuda şunları da eklemek gerekirse, milli park çevresinde yaşayan yöre halkı düşünülmeden gerçekleştirilen turizm planlamaları, yöre halkı ile görüş farklılıklarının ve zıtlıkların doğmasına ve bu uygulamaların başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olacaktır. Ayrıca turizm planlamalarında yöre halkı için alternatif gelir ortaya konulmadığından yöre halkı kendini dışlanmış hissedecektir. Bu durum, yöre halkının turizmden kısa vadede gelir elde etme girişimleriyle sonuçlandığında, ekonomik düşünceler çevresel kaygıların önüne geçmekte ve turizme çekim noktası oluşturan milli parkın tüm değerlerinin kaybedilmesi noktasına gelmektedir. Oysa bu yörelerin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerler, gelecek nesillere bırakabileceğimiz en önemli hazineler oldukları için bu alanların kısa vadeli düşüncelerle zarara uğratılmaması gerekir.

İşte bu noktada, yakın zamana kadar benimsenmiş olan anlayışın geliştirilmesi ve turizm planlamasının çok yönlü ve sürdürülebilir bir yaklaşımla ele alınmasının gerekliliği

ortaya çıkmaktadır. Çünkü sürdürülebilir turizmde önemli olan konulardan biri de turizm planlamalarının, yöre insanının desteğini alarak gerçekleştirilmesidir.

Bu kapsamda yöre halkının, turizmin olumlu ve olumsuz etkileri, doğal, kültürel ve tarihi kaynak koruma, sosyo-kültürel değerler ve diğer konularla aydınlatılması gerekmektedir. Ayrıca yöre halkının planlamaya yönelik görüşlerinin alınması, bilgi alışverişinde bulunması, anketler uygulanması, çalıştaylar yapılması, katılım toplantıları düzenlenmesi, yöre insanına sorumluluk duygusunun kazandırılması ve ekonomik kaygılarının giderilmesi amacıyla alternatif iş imkânlarının sunulması oldukça önemlidir. Böylelikle sürdürülebilir bir turizm planlamasında, yöre halkının çevre koruma isteklerinin en üst düzeyde olması sağlanacak ve daha etkili çözümler elde edilmiş olacaktır.

Bu bağlamda her geçen gün insanların karşı konulmaz ve durdurulması şimdilik pek mümkün görünmeyen tahrip gücü yüksek aktivitelerinin, doğal yaşam alanları aleyhine çaplarını genişlettiği günümüzde bütün insanlığın mirası olarak kabul edilen milli parklarda yapılacak her türlü faaliyetin uygulanması aşamasında oldukça dikkatli ve özenli olmak hepimiz için önemlidir. Bu nedenle, araştırma alanı gibi hassas doğal ortamlara karşı gereken önem gösterilmelidir. Yapılacak kitle turizm aktivitelerinde ve eko-turizm faaliyetlerinde de bu geçerli olmak zorundadır. Her ne kadar doğal çevrenin sürdürülebilirliğinin birincil amaç, para kazanmanın ise daha geri planda düşünüldüğü eko-turizm faaliyeti de olsa eğer gereken özen gösterilmezse yani bu turizm şeklinin özüne uygun hareket edilmeyerek kitle turizmine dönüşmesine izin verilirse, o zaman araştırma alanı gibi doğal ortamlar diğer yerlere oranla daha fazla zarar görecektir ve geri dönüşümü olmayan kayıplar yaşanacaktır. Bu olumsuz durumun ortaya çıkmasını istemiyorsak, hep birlikte doğaya sahip çıkmamız ve yarınlara daha güzel bir dünya bırakmak için gayret göstermemiz, insanlık görevimiz olarak görülmektedir.

Son olarak özellikle belirtmekte yarar gördüğümüz husus ise milli park bünyesinde uzman bir coğrafyacının görevlendirilmemiş olması durumudur. Nasıl ki milli park çevresindeki denizler ve lagünlerle ilgili olarak bir deniz bilimciye, bitkilerle ilgili olarak bir botanikçiye, hayvanlarla ilgili olarak bir zoologa, çevredeki insan toplumuyla ilgili olarak sosyologa ihtiyaç varsa aynı oranda milli parkın doğal ve kültürel değerleri konusunda bilgi sahibi, doğa ile insan arasındaki ilişkilerin önemini ve değerini özümsemiş, çevre bilinci yüksek bir coğrafyacıya da şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca bu sadece bu saha için değil ülkemizin bütün doğal koruma alanları için söz konusudur.

KAYNAKLAR

- ARI, Y., 2003, Kuş Cenneti Milli Parkı'nda Park Yönetimi-Yöre Halkı İlişkisi, Atatürk Üniv. Doğu Coğ. Dergisi. sayı:9, Erzurum.
- DARKOT, B., ve ERİNÇ, S., 1954, Güneybatı Anadolu'da Coğrafi Müşahedeler İst. Üniv. Coğ. Ens. Dergisi sayı: 5-6 s.180-196, İstanbul
- DOĞANAY, H., 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çizgi Kitapevi, Konya
- DOĞANER, S., 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çağatay Kitapevi, İstanbul.
- DURMUŞKAHYA, C., 2000, Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası (Kuşadası – Aydın), Biyoçeşitliliği Üzerine İncelemeler, Ege Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- GEORGE E. B., 1997, Eskiçağda Ege Bölgesi, Arion yayınevi, İstanbul.
- OZANER, S., 2004, Ekoturizm Nedir? Ne Değildir?, 2002 Dünya Ekoturizm Yılı'nın Amacı Nedir?, I. Balıkesir Turizm Kongresi (15-16 Nisan 2004), Balıkesir.
- ÖZGÜÇ, N., 1998, Turizm Coğrafyası (Özellikler-Bölgeler) Çantay Kitapevi, İstanbul.
- ÖZTAŞ, K., 2002, Dünya Ekoturizm Yılında Alternatif Ekoturizm Merkezi: Akşehir, III. Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyumu (7-8 Kasım 2002), İzmir.
- SARIKAYA, A., 2004, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın Ekoturizm Yaklaşımı Çerçevesinde İrdelenmesi, Ege Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- T.C. Orman Bakanlığı Milli parklar ve Av- Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Dilek Yarımadası- Büyük Menderes Deltası Milli Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı, 1997, Kuşadası/Aydın
- <http://wowturkey.com>(28.01.2008)

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı Ve Yöre Ekonomik Faaliyetleri İlişkisi